

Олена ГРЕЧАНОВСЬКА

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук
Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, Україна
e-mail: stellamondo05@gmail.com*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ФОРМУВАННІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ УСТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ЗВО

В статті розкрито сутність поняття конфліктологічної культури особистості та конфліктологічної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей. Розглянуто проблеми формування конфліктологічної культури в технічних вищих навчальних закладах. Наголошується на особливості та проблемах впровадження інноваційних технологій в освітній процес технічних ЗВО під час вивчення гуманітарних дисциплін. Описано методика роботи з робочими зошитами для самостійної роботи з дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі» для магістрів технічних ЗВО як один із прикладів інноваційних технологій. Автором запропоновано визначення робочого зошита, окреслено його мета, завдання, функції. Наведено приклади завдань.

Ключові слова: конфліктологічна культура майбутніх інженерів, інноваційні технології навчання, інновація, інноваційне навчання, робочий зошит.

Розвиток технологій та мобільність, яка необхідна сьгоднішньому суспільству, нестандартне прийняття рішень та розв'язання складних ситуацій без нанесеної шкоди іншим – завдання конкурентоспроможних фахівців усіх профілів, а для викладачів ЗВО це стає першочерговим завданням, оскільки вони здатні з особистості створити висококваліфікованого працівника або ж призвести до його деградації. У силах викладача сформулювати творчу особистість, зрозуміти бажання кожного студента до розвитку творчості.

Проблема впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес залишається досить актуальною. Але що ж є інновацією в навчанні і як ми її розуміємо? Можливо, не всі інновації однаково доцільно проводити в різних вищих навчальних закладах (відповідно фаху)? Введення інноваційних технологій навчання фахових дисциплін і ці ж технології застосовувати під час вивчення дисциплін, які є не основними, наприклад, дисципліни гуманітарного циклу у технічному вищому навчальному закладі – чи будуть інновації мати однаковий результат? Також, в пошуках інновацій у навчанні дуже часто забувають про психологічний аспект, який впливає на знаходження і результативність навчання молоді людини у вищому навчальному закладі. Ми пропонуємо розглянути інноваційні технології в навчально-виховному процесі як невід'ємний процес у формуванні конфліктологічної культури, під якою ми розглядаємо прогнозування і знаходження компромісного вирішення конфлікту в різних життєвих ситуаціях та вміння адаптуватися в конфліктогенному середовищі. Конфліктологічну культуру майбутнього інженера ми розглядаємо

як складову професійно важливих якостей фахової компетентності, набутої в процесі навчання у ВНЗ.

Нині ведеться активний пошук, розробка і впровадження інноваційних технологій навчання, про що свідчать численні міжнародні та регіональні науково-методичні конференції. Аналізуючи підходи науковців до поняття педагогічна технологія (Р. Абта, С. Біра, М. Бірштейн, В. Буркова, А. Вербицького, С. Гідровича, Л. Дудко, А. Дьоміна, Д. Д'юї В. Кілпатрика, М. Кларина, І. Носаченко, Д. Панькова, В. Петрук, Л. Романишиної, І. Сирожина, Д. Форрестера, К. Хайнце, Н. Шапілової та ін.), ми прийшли висновку, що всі одностайні в думці, що педагогічні технології поєднують, реалізують, покращують, втілюють в навчальну діяльність форми, методи, прийоми навчання, тобто центральним в цьому визначенні є форми, методи і тощо. Тому, на нашу думку, педагогічні технології можна розглядати як педагогічні дії викладача, які забезпечують ефективність використання форм, методів, підходів навчання із застосуванням інноватики, що сприяють психологічно-комфортному середовищу для студента під час навчально-виховного процесу.

Упровадження компетентісного підходу в навчально-виховний процес технічних ЗВО не можливий без упровадження інноваційних технологій, особлива необхідність їх упровадження виникає в процесі викладання гуманітарних дисциплін у технічних ЗВО. Цій проблемі присвячено ряд досліджень таких науковців, як М. Виленський, С. Вітвицька, Р. Гуревич, І. Дичківська, О. Дубасенюк, Э. Зеер, М. Кларин, М. Левина, С. Наход, С. Ніколаєнко, Л. Онофрійчук, В. Петрук, О. Пехота,

І. Підласий, Н. Побірченко, Л. Пирожниченко, О. Пометун, Дж. Равен, А. Рибачук, Г. Селевко, Л. Семушина, О. Січкарук, О. Степанов, І. Турчина, М. Фіцула, В. Химинець, Д. Чернілевський, М. Чошанов, Н. Щурковата багатьох інших.

Слово інновація запозичене з англійської мови (англ. innovation від лат. innovatio – оновлення, зміна) у «Словнику іншомовних термінів» (2000 р.) зазначене як: 1) Нововведення в галузі економіки, техніки тощо на основі досягнень науки і передового досвіду; 2) Нове явище в мові (мовознавстві) [1, с. 230.], та ін. Активно термін «інновація» став вживатися в 40-ві роки ХХ ст., спочатку його використовували німецькі та австрійські науковці при аналізі соціально-економічних і технологічних процесів, пізніше поняття «інновація» стало вживатися і в педагогічних дослідженнях, що означало все нове в системі освіти.

В «Енциклопедії освіти» (2008), інновації в освіті розглядається як процес творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних і управлінських технологій, унаслідок чого підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів освіти, відбувається перехід системи до якісно нового стану. Слово «інновація» є багатозначним, оскільки складається з двох форм – власне ідеї та процесу її практичної реалізації [2, с. 338–340].

Нам імponує думка І. Дичківської [3, с. 339.], про те, що інновацій не навчання зорієнтовано на динамічні зміни в навколишньому світі, навчальну діяльність, що ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностях, високих соціально адаптаційних можливостей особистості.

На нашу думку – інноваційні технології навчання – це ефективні психолого-педагогічні методи, форми, засоби, які базуються на культурно-виховному аспекті, на традиційних досягненнях освіти, які залишаються ефективними, але трансформуються в залежності від часу, психологічних особливостей особистості та фаху закладу і впроваджуються в навчальний процес вищого технічного навчального закладу для набуття знань, розвитку умінь та навиків для роботи за фахом після закінчення навчання та повсякденному житті майбутнього інженера [4, с. 287].

Ми вважаємо, що запровадження інноваційних технологій не можливо зводити до якихось обмежень чи «інноваційних стереотипів», які можливо впроваджувати у вищих навчальних закладах за відповідною схемою. Потрібно зважати на фахову орієнтацію студентів (технічний, гуманітарний, медичний і т.п.), психологічні особливості віку та мотивацію в отриманні знань відповідної дисципліни.

Постановка завдання. Мета статті полягає у висвітленні застосування інноваційних технологій в освітньому процесі технічних ЗВО під час вивчення гуманітарних дисциплін та впровадження методики роботи із зошитами для самостійної роботи.

Виклад основного матеріалу. Інноватику ми не розглядаємо окремо від поняття педагогічних технологій, оскільки, на нашу думку, на сучасному етапі модернізації освіти неможливе використання педагогічних технологій без інноваційних впливів, адже це буде нерентабельними в накопичуванні професійних знань та не дасть мотивації до самостійного здобування знань і вміння їх реалізації.

Впровадження інноваційних педагогічних технологій у вищому технічному навчальному закладі ми пропонуємо розглянути на прикладі викладання дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі» для магістрів. Потрібно зауважити, що дана дисципліна є важливою під час навчання в магістратурі і відноситься до гуманітарного напрямку підготовки і тому підхід до її викладання має свої особливості. Адже, вивчають її студенти, які протягом навчання у технічному ВНЗ в сучасних умовах гуманітарної підготовки, були спрямовані на вивчення фахових дисциплін і мають низький рівень знань для опанування даної дисципліни. Тому, звичайно, потрібен особливий підхід до методики її викладання, щоб зацікавити студентів в набутті знань, не «загрузити» їх великим обсягом інформації, яку вони не зможуть сприйняти повністю за короткий період (один семестр). Доволі складно впроваджувати інноваційні технології, якщо студент має не достатній рівень знань та не зацікавлений в цьому. В допомогу студентам нами було запропоновано «Робочий зошит для самостійної роботи», який містить в собі ряд завдань різних по складності. Зазвичай, робочі зошити впроваджують в шкільну навчальну систему і може виникнути запитання «чи буде ефективною така робота?», адже зараз безліч технічних засобів та Інтернет можливостей, які можна використати, підручників.

Якщо звернути увагу на підручники для вивчення «Педагогіки, психології та методики викладання у вищій школі», то студенти, які лише починають вивчати цю дисципліну в магістратурі (не маючи зовсім досвіду педагогічної діяльності і маючи для цього один семестр), стикаються відразу з тим, що ці видання призначені для гуманітаріїв і для студентів-«технарів», які тільки починають опановувати цю дисципліну, а тому мають складність в їх засвоєнні. Виконуючи завдання в робочих зошитах, студенти поступово вливаються в знання з дисципліни.

Засвоєння знань в гуманітарному вищому навчальному закладі, де немає перенасичення технічними засобами, можливе використання інформаційно-комунікативних технологій і це принесе позитивні результати, то для студентів, наприклад, які навчаються на факультеті інформаційних технологій, веб-дизайну, комп'ютерних систем – це не буде викликати особливого захоплення і сприймати дану дисципліну, вони будуть як і звичайне заняття з фахової дисципліни. Тому, робочі зошити, які потрібно самостійно опрацювати, можуть бути чимось не дуже звичним. Особливість таких зошитів є у викладенні завдань.

Ми розглядаємо *робочий зошит студента для самостійної роботи* як засіб навчання, що сприяє когнітивному, творчому та самостійному розвитку фахівця, допомагає в опануванні знань з визначеної дисципліни на підставі вирішення нестандартних завдань та формує вміння і здатність до оцінювання власних та чужих можливостей. Робочі зошити мають функціонувати як підґрунтя для розуміння лекційного матеріалу, покращення його засвоєння та формування компонентів конфліктологічної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

Метою робочого зошита для самостійної роботи студентів технічних ЗВО є формування самостійності у вирішенні проблемних питань з дисципліни, ефективно та результативно засвоєння і поглиблення знань, сприяння розвитку креативного мислення гуманітарного спрямування в технічно спрямованому середовищі.

Ми вважаємо, що для ефективної роботи та засвоєння матеріалу у вищому навчальному закладі доцільно використовувати робочі зошити змішаного типу, тобто ті, що містять інформативний та контрольований блоки, котрі ми намагаємося впроваджувати в навчально-виховний процес.

Основне завдання розробленого нами робочого зошита – це розвиток самостійного набуття знань. Студентам пропонуються цікаві завдання у вигляді незвичайних запитань, заповнення схем і самостійна розробка схем, кросворди, сканворди, проблемні (педагогічні) ситуації, які аналізують студенти. Пропонуються тести та методики для самопізнання, які мають психологічний підхід, і студенти не лише мають їх виконати, а й проаналізувати, що дасть змогу ознайомитися з методикою й поглибити свої знання з психології та набутти вміння їх застосовувати в педагогічній діяльності. Завдання у зошиті ми відносимо до дидактичних ігор, що, на нашу думку, несуть інтерактив в письмові завдання студентів, які прийнято розглядати традиційними.

Особливості оцінювання зошита з використанням методики *PeerAssessment* ми розглядаємо

як поєднання різноманітних інноваційних технологій, методів та засобів, що є досить актуальним у процесі формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

Розроблений зошит для самостійної роботи студентів у технічних ЗВО у процесі гуманітарної підготовки має вирішувати такі завдання:

- виконувати функцію підручників за їх відсутності або якщо вони не відповідають сучасним запитам студентів;
- стимулювати засвоєння та закріплення знань, отриманих під час лекційних занять;
- формувати в студентів творчий підхід до виконання поставлених завдань за допомогою нестандартних задач;
- розвивати креативне мислення студентів;
- сприяти набуттю практичних умінь оцінювання власних та чужих знань і здібностей;
- формувати та розвивати психологічну спрямованість на самопізнання та розуміння його значення в професійній діяльності.

Крім того, ми розглядаємо його не лише як навчальний засіб для засвоєння знань студентом, а як засіб вдосконалення педагогічної діяльності для викладача. Робота над робочими зошитами для викладача має за мету:

- удосконалення педагогічної майстерності викладача;
- прояв креативності в педагогічній діяльності;
- студентоцентризований підхід у викладанні дисципліни;
- неупереджене ставлення при оцінюванні;
- переосмислення стандартних та традиційних завдань до письмових робіт студентів.

Важливим залишається те, що розроблений зошит відповідає повністю вимогам дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі» не лише у засвоєнні знань, а й дає можливість ознайомитися з педагогічними технологіями та методами, розумінням психологічного підходу до особистості. Це є ефективним у навчанні магістрів не тільки для опанування дисципліни, а й прикладом у складанні подібних зошитів, адже в майбутньому вони є поповненням науково-викладацького складу ЗВО.

Студентам пропонується перевірити свої знання цікавими завданнями з таких тем: «Методологічні засади «Педагогіки, психології та методики викладання у вищій школі», «Вища школа як педагогічна система», «Психолого-педагогічний аналіз суб'єктів навчально-виховного процесу», «Педагогічна комунікація (взаємодія) як методологічна та методична основи педагогіки вищої школи», «Дидактика вищої школи». Для завдань з перерахованих тем, ми застосовуємо ігри-вправи, які також відносять до інноваційних методів навчання.

Студентам пропонуються цікаві завдання у вигляді незвичайних запитань, заповнення схем і самостійна розробка схем, кросворди, сканворди, проблемні (педагогічні) ситуації. Кросворди є доволі популярним методом проведення дозвілля. Студенти під час роботи над завданнями-кросвордами навіть психологічно відчують не примус, а наближеність до проведення дозвілля.

Блок завдань з кожної теми включає 8–10 завдань залежно від складності і об'єму теми і включає такі завдання, наприклад; написати визначення терміну. Ми знаємо, що кожен термін може мати безліч дефініцій, тому студентам пропонується або написати визначення та вказати посилання звідки воно, або сформулювати своє розуміння цього терміну, опираючись на вивчений матеріал, для того, щоб побачити, чи студент взагалі розуміє його значення. Наступними завданнями може бути складання схеми до теми, заповнення таблиці, розв'язання головоломки. Є завдання, які включають в себе ще допоміжні запитання, наприклад, завдання поділено на дві колонки, які розміщені паралельно – в одній терміни, в іншій – визначення до них, які стоять в неправильному порядку, обидві колонки пронумеровані. Студентові потрібно віднайти правильне визначення терміну та записати до ключа, який подається. Якщо відповідь правильна то після закінчення має бути слово пов'язане з темою або дисципліною.

Пропонуємо розглянути декілька прикладів із різних тем, які з опитування студентів, були для них найбільш цікавими і незвичними.

Наприклад, завдання з першого заняття «Методологічні засади педагогіки, психології та методики викладання у вищій школі» є визначення термінів «педагогіка» та «психологія». Ніби нічого незвичайного але, студент не користується визначеннями, які йому дає на заняттях викладач, він повинен сформулювати власне розуміння цих термінів та їх вжиток у технічному ЗВО. Адже наше завдання – не навчити заучувати терміни на пам'ять, а навчити розумінню студентом їх сутті. Якщо ж студент бажає використати термін, який зустрічається в роботах науковців то обов'язково повинен вказати кому належить дане висловлювання. Наступне завдання розробити схему наук на які, на думку студента, опирається педагогіка і психологія у вищому технічному навчальному закладі. Звичайно, студент повинен проявити не лише свої знання, а й креативність у складанні таких схем. Це дає можливість краще запам'ятати і зрозуміти основу дисципліни та її роль у їх вивченні.

Одне із завдань потребує гарних знань та швидкості реагування, адже на виконання завдань надається визначений час в рамках занят-

тя. Студенту, в даному завданні потрібно з'єднати стрілками терміни з їх вірними визначеннями. Для виконання завдання студент повинен орієнтуватися в термінології і це допоможе краще йому запам'ятати матеріал, який вивчався ним раніше.

За темою «Психолого-педагогічний аналіз суб'єктів навчально-виховного процесу» студентам пропонується два завдання, які не лише потрібно виконати, а й проаналізувати результати. Студентам пропонується дати психолого-педагогічну характеристику сучасного студента вищого навчального закладу. Тобто, яким вони бачать сучасного студента на місці викладача і, також, дати психолого-педагогічну характеристику (компетентність) та вказати сучасні вимоги до особистості викладача вищого навчального закладу. Основна вимога до виконання завдань – це власний погляд на проблему та вміння аргументувати відповіді, адже наприкінці виконання завдання проходить обговорення і кожен студент може висловлювати власні позиції і погляди. Це завдання може виконуватися мікрогрупами – командами (3–4 особи), тоді проводиться дискусія між ними і викладач відіграє лише роль модератора.

В запропонованому «Робочому зошиті для самостійної роботи», після ряду завдань по темах ми включили психологічні методики та тести для самопізнання, в яких студенти можуть самостійно визначити рівень своєї самооцінки, схильність до адаптації, самоефективності, індекс толерантності, тип етнічної ідентифікації і т.п. опрацювання таких тестів дає змогу студентам краще пізнати себе і, можливо, намагатися щось змінити.

Кожне завдання має відповідну кількість балів, в залежності від їх складності і оцінюють студенти самі себе, коли викладач оголошує до бали завдання. Але більш дієвим є те, коли студенти оцінюють своїх одногрупників або студентів з інших груп. Вони тоді виступають в ролі викладача, і якщо виникають психолого-педагогічні суперечності, (наприклад, він мені друг але завдання виконано на 0,5 балів з 3 можливих) – їм потрібно вирішити самим, як виходити з такої ситуації, адже свої оцінки і зауваження вони оголошують у присутності всієї групи. Також, якщо при перевірці завдань студент, в ролі викладача, допустив помилку то він може втратити частину уже зароблених ним балів (залежить від завдання, яке він перевіряв). Це розвиває самостійність і відповідальність у прийнятті рішень, неупереджене відношення до оточуючих, комунікативні можливості.

Важливим залишається те, що представлений зошит відповідає повністю вимогам дисципліни «Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі» не лише у засвоєнні знань, а й дає можливість ознайомитися з педагогічними техно-

логіями та методами, розумінням психологічного підходу до особистості і це є ефективним у навчанні магістрів, адже, в майбутньому, вони можуть бути викладачами і це допоможе в їх викладацькій діяльності. Це спонукало нас виділити наступні функції робочого зошита:

- мотиваційна (особливість завдань та оцінювання спонукає студента до отримання знань з дисципліни);
- пізнавально-навчальна (можливість краще засвоїти та запам'ятати навчальний матеріал, пізнати себе та оточуючих; удосконалити свої практичні вміння і навички в педагогічно-психологічній сфері);
- креативна (розвиток креативного мислення, творчого підходу до вирішення завдань різної складності);
- психологічна (формує самооцінку; толерантне відношення до інших; безупереджений підхід до вирішення питань; можливість формувати себе як особистість);
- естетична (спеціально розроблені завдання (самостійна розробка схем), саме оформлення зошита (матеріал підкріплений тематичними картинками) формує почуття прекрасного та розвиває естетичні смаки);
- контролююча (зошит використовується для оцінювання знань і вмінь студентів; студенти удосконалюють навички самоконтролю, вміння оцінювання себе та інших).

Отже, нами виявлено, що робочий зошит для самостійної роботи студента гармонічно поєднує

в собі інноваційні, традиційні технології навчання та самостійну роботу студента, що створює мету, завдання, функції та дидактичні способи, які включені в робочий зошит. Єдність всіх цих елементів сприятиме ефективності застосування робочих зошитів та полягає в результативності, яка несе в собі засвоєння теми дисципліни, формування компонентів конфліктологічної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей. Впровадження інноваційних технологій в навчальний процес закладу вищої освіти є невід'ємним і безперервним процесом але, на нашу думку, інновація це не завжди є щось абсолютно нове (інколи давно забуте старе, але удосконалене відповідно до сучасності) і, головне, ефективність навчальних технологій, які запроваджуються. Якщо вибрана технологія приносить очікуваний ефект та позитивний результат – вона вже несе в собі інноваційні моменти та допомагає у формуванні конфліктологічної культури.

Робочі зошити є ефективними у викладанні дисциплін різного спрямування у ЗВО і слугують, в першу чергу, важливою основою для вдосконалення та запровадження інноваційних технологій в освітній процес. Завдання, які можна пропонувати студентам для виконання в таких зошитах, не мають обмежень, все залежить від креативності та винахідливості викладача, тому подальші перспективи у цьому напрямі є доволі багатогранні та перспективні для запровадження інноваційних технологій у закладах вищої освіти різних напрямів.

Список використаних джерел

- Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К.: Наук, думка, 2000. – 680 с
1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
 2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
 3. Гречановська О. В. Педагогічна система формування конфліктологічної культури в майбутніх фахівців технічних спеціальностей: монографія / О. В. Гречановська. – Вінниця: ТОВ «ТВОРИ» 2018. – 440 с.

References

1. Slovnyk inshomovnykh sliv / Uklad.: S. M. Morozov, L. M. Shkaraputa. – K.: Nauk, dumka, 2000. – 680 s
2. Entsiklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy; hol. red. V. H. Kremen. – K.: YurinkomInter, 2008. – 1040 s.
3. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii: navchalnyi posibnyk / I. M. Dychkivska. – K.: Akademvydav, 2004. – 352 s.
4. Hrechanovska O. V. Pedahohichna systema formuvannia konfliktolohichnoi kultury v maibutnikh fakhivtsiv tekhnichnykh spetsialnostei: monohrafiia / O. V. Hrechanovska. – Vinnytsia: TOV «TVORY» 2018. – 440 s.

Елена Гречановская. Роль инновационных технологий в процессе изучения гуманитарных дисциплин и формирования конфликтологической культуры у студентов технических ЗВО

В статье раскрывается сущность понятия конфликтологической культуры личности и конфликтологической культуры будущих специалистов технических специальностей. Рассмотрены проблемы формирования конфликтологической культуры в технических вузах. Отмечаются особенности и проблемы внедрения инновационных технологий в образовательный процесс технических вузов при изучении гуманитарных дисциплин. Описана методика работы с рабочими тетрадями для самостоятельной работы по дисциплине «Педагогика, психология и методика преподавания в высшей школе» для магистров технических вузов, как один из примеров инновационных технологий. Автором предложено определение рабочей тетради, определены ее цели, задачи, функции. Приведены примеры задач.

Ключевые слова: конфликтологическая культура будущих инженеров, инновационные технологии обучения, инновация, инновационное обучение, рабочая тетрадь.

Olena Hrechanovska. The role of innovative technologies in the process of study in humanitarian disciplines and the formation of conflictological culture among students of technical universities

In the article the essence of the concept of conflictual culture of personality and conflictual culture of future specialists of technical special ties is disclosed. The problems of formation of conflictological culture in technical-higher educational institutions are considered. The peculiarities and problems of introduction of innovative technologies in the educational process of technical universities during the study of humanitarian disciplines are emphasized.

The author considers innovative teaching technologies as effective psychological and pedagogical methods, forms, means, which are based on the cultural and educational aspect, on the traditional achievements of education, which remain effective, but transformed depending on the time, psychological features of the person and the specialty of the institution and are implemented in the educational process of a higher technical education institution for acquiring knowledge, developing skills and skills for work after graduation and everyday life of a future engineer.

The method of work with workbooks for independent work on the discipline «Pedagogy, Psychology and Teaching Methods in Higher School» for the masters of technical universities is described as one of the examples of innovative technologies. The author proposes the definition of a workbook for independent work as a means of learning that contributes to the cognitive, creative and independent development of a specialist, helps in mastering knowledge of a certain discipline on the basis of solving non-standard tasks and forms the ability and ability to evaluate their own and others' capabilities. Workbooks must function as a basis for understanding the lecture material, improving its absorption and forming components of the conflict culture of future specialists in technical specialties.

The main task of the working notebook developed by us is the development of independent acquisition of knowledge. Students are offered interesting tasks in the form of unusual questions, filling schemes and self-development schemes, crossword puzzles, scanwords, problem (pedagogical) situations, which students analyze. Tests and techniques for self-knowledge that have a psychological approach are offered, and students not only have to complete them, but also analyze what will enable them to get acquainted with the methodology and to deepen their knowledge of psychology and to acquire the skills to apply them in pedagogical activity.

Defined purpose, tasks, functions of the workbook. Examples of tasks performed by students during the study of humanitarian disciplines are given.

Keywords: conflictual culture of future engineers, innovative technologies of training, innovation, innovative learning, working notebook.